

УДК 631.1: 332.05

Якубів В.М., к.е.н., доцент[©]*Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника,
м. Івано-Франківськ***АГРАРНІ ПІДПРИЄМСТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГО ЗРОСТАННЯ**

Обґрунтовано необхідність опосередкованого впливу агроформувань на процес розвитку сільських територій. Висвітлено результати дослідження взаємозв'язку між результативністю функціонування сільськогосподарських підприємств та сільським зростанням.

Ключові слова: аграрні підприємства, сільське зростання, оцінка, розвиток, сільські території.

Вступ. Забезпечення сільського зростання є актуальним завданням сучасності. Поширені процеси скорочення чисельності сільських жителів, переважання населення старшого віку, зменшення кількості та поступове вимирання сіл є передвісниками створення загрозливої ситуації. У вирішенні проблем сільського розвитку повинні брати участь усі зацікавлені суб'єкти: органи місцевого самоврядування, селяни та суб'єкти господарювання сільських територій, а тому вони теж повинні більшою чи меншою мірою сприяти налагодженню сільського зростання.

Враховуючи складне фінансово-економічне становище сучасних агроформувань, організація прямої допомоги селу і селянам є неможливим і нераціональним заходом. Тому одним з альтернативних напрямів вирішення проблем сільського зростання є опосередковане сприяння аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Напрями та механізми розв'язання проблем розвитку сільських територій висвітлювали у працях різні вчені-аграрники: І.Ф. Баланюк, К.В. Васьківська, М.А. Лендел, П.Т. Саблук, Л.О. Шепотько, В.В. Юрчишин та ін.

Водночас проблема непрямой участі сільськогосподарських підприємств у забезпеченні сільського зростання досліджена не достатньо.

Матеріал і методи. Основною метою даної статті є виявлення взаємозв'язку між рівнем функціонування аграрних підприємств та розвитком сільських територій і доведення на цій основі можливості опосередкованого сприяння агроформувань у сільському зростанні.

Результати дослідження. У процесі такого дослідження необхідно охопити якнайбільше коло показників, що відображають наявність чи відсутність зв'язку між досліджуваними явищами: розвитком агроформувань та села. Задля цього використано методіку інтегральних показників. Вона передбачає визначення комплексної оцінки загального явища на основі обчислення середньої геометричної від усіх часткових індексів, що характеризують окремі величини (у загальному показнику). Часткові індекси

[©] Якубів В.М., 2011

визначаються відношенням певного показника по одному з об'єктів (районів) до середнього значення по області. Тобто він показує рівень розвитку окремого району по відношенню до Івано-Франківської області в цілому.

У результаті застосування запропонованої методики, на основі інтегральних показників, визначено рейтинг кожного району у загальнообласному значенні.

Для розкриття І комплексного показника – інтегральної оцінки розвитку аграрних підприємств використано чотири індивідуальні показники:

- 1) кількість сільськогосподарських підприємств;
- 2) середній розмір агроформувань;
- 3) обсяг виробництва валової продукції;
- 4) ефективність виробництва (виробництво валової продукції на 100 га).

Усі відібрані показники характеризують позитивну тенденцію розвитку аграрних підприємств, тобто зі збільшенням зазначених величин покращується загальна ситуація становлення господарюючих суб'єктів. Наявність однонаправленості показників є важливим методичним аспектом у інтегральному оцінюванні.

Загальні результати проведеного аналізу розвитку сільськогосподарських підприємств Івано-Франківської області в середньому за 2007–2009 рр. відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Інтегральна оцінка розвитку аграрних підприємств Івано-Франківської області в середньому за 2007 – 2009 рр.*

Райони	Часткові індекси				Інтегральний показник	Рейтинг
	кількість підприємств	середній розмір підприємств	обсяг виробництва валової продукції	ефективність виробництва		
В середньому по області	1,000	1,000	1,000	1,000	–	–
Галицький	0,653	1,524	0,289	0,276	0,531	10
Городенківський	1,525	1,441	2,000	0,941	1,426	2
Рогатинський	1,198	1,326	1,940	1,179	1,381	3
Снятинський	1,307	0,750	1,718	1,771	1,314	4
Тлумацький	1,307	0,730	0,294	0,311	0,543	9
Богородчанський	0,545	0,758	0,272	1,020	0,582	8
Долинський	0,218	0,544	0,246	8,146	0,698	7
Калуський	0,327	4,058	1,234	1,389	1,228	5
Коломийський	1,416	1,273	0,646	0,355	0,802	6
Тисменицький	2,287	0,571	2,266	1,862	1,532	1
Надвірнянський	0,218	0,219	0,094	0,776	0,243	11

* Розраховано за даними джерел: [1, 2, 3, 4].

На основі даних табл. 1 узагальнено ряд висновків, зокрема: обчислення інтегрального показника розвитку аграрних підприємств дало змогу оцінити аналізовані райони за місцем у рейтингу загальнообласного значення. Так, на першому місці є Тисменицький район, де зосереджена найбільша концентрація агроформувань – 21 од. в середньому за 2007 – 2009 рр. на останньому місці – Надвірнянський район, де спостерігається найменша кількість підприємств -2 од.

Цей взаємозв'язок між кількістю господарств і рейтингом не може мати однозначного тлумачення, проте, очевидно, у районах, де є більша кількість агроформувань, зосереджено кращі природнокліматичні, економічні та інші умови для розвитку агробізнесу.

Високі місця у рейтингу (2, 3, 4) займають Городенківський, Рогатинський і Снятинський райони, де зосереджено близько третини усіх агроформувань Івано-Франківської області. З табл. 1 видно, що ці райони характеризуються високими індивідуальними показниками розвитку, тобто це свідчить про їх аграрну орієнтацію.

Причиною такого явища є, передусім, наявність природнокліматичних переваг місцевості, оскільки саме в цих районах зосереджено рівнинні рельєфи, родючі чорноземи і сприятливі погодні умови.

На останніх місцях у рейтингу знаходяться райони, де сконцентровано незначну кількість агроформувань, і, які складають малу частку у виробництві валової продукції сільського господарства Івано-Франківської області.

Особливістю проведення такого аналізу є те, що до кола досліджуваних об'єктів увійшли не всі райони, зокрема Рожнятівський, Верховинський та Косівський. Причиною цього є те, що ці райони належать переважно до гірських, де слабо розвинуте аграрне підприємництво.

Наступним етапом дослідження є визначення інтегрального показника сільського розвитку.

З використанням вищеописаної методики, для оцінки комплексного явища взято чотири індивідуальні показники:

- чисельність населення;
- рівень зайнятості у селах;
- середньомісячна заробітна плата;
- обсяг інвестицій у місцевість.

Вказані показники позитивно впливають на сільське зростання, тобто із збільшенням усіх індивідуальних показників, зростатиме інтегральний показник і загальний стан розвитку певного об'єкта.

Узагальнені результати визначення інтегральної оцінки сільського розвитку районів Івано-Франківської області в середньому за 2009 – 2009 рр. відображено у таблиці 2.

Дані табл. 2 дали змогу узагальнити ряд висновків.

Найвищі місця в рейтингу зайняли Калуський і Тисменицький райони з інтегральним показником більше 1, що свідчить про наявність кращих умов розвитку сіл цих районів ніж середньообласні. Однією з причин цього є те, що зазначені райони територіально близькі до обласного центру.

Таблиця 2

Інтегральна оцінка розвитку сільських територій Івано-Франківської області в середньому за 2007 – 2009 рр.*

Райони	Часткові індекси				Інтегральний показник	Рейтинг
	чисельність населення	рівень зайнятості	середньомісячна заробітна плата	обсяг вкладених інвестицій		
В середньому по області	1,000	1,000	1,000	1,000	–	–
Галицький	0,710	1,020	1,138	0,709	0,874	5
Городенківський	0,836	1,190	0,801	0,506	0,797	8
Рогатинський	0,655	1,094	0,807	0,373	0,681	10
Снятинський	0,955	0,969	0,826	0,335	0,711	9
Тлумацький	0,694	0,685	0,761	0,316	0,581	11
Богородчанський	1,054	0,761	1,077	0,525	0,820	7
Долинський	0,856	1,054	1,331	1,064	1,063	4
Калуський	1,065	1,221	0,944	3,472	1,437	1
Коломийський	1,634	1,013	0,768	0,443	0,866	6
Тисменицький	1,239	1,304	0,985	1,693	1,281	2
Надвірнянський	1,301	0,864	0,749	1,563	1,071	3

* Розраховано за даними джерел: [1, 2, 3, 4].

Негативною тенденцією є те, що в області існують райони, де інтегральний показник сільського розвитку майже вдвічі нижчий від 1 – Тлумацький та Рогатинський. Це свідчить про низький рівень життя і праці на селі.

Загальний аналіз даних табл. 2 показує незадовільний стан розвитку сільських територій Івано-Франківської області, оскільки у більшості районів спостерігаються інтегральні показники сільського зростання значно нижче від 1.

Детальніший аналіз взаємозв'язку між інтегральною оцінкою сільського розвитку та становленням аграрних підприємств представлено у табл. 3, де на основі групування виділено певні залежності.

У табл. 3 відображено результати групування районів Івано-Франківської області за інтегральним показником сільського розвитку. До I групи віднесено п'ять районів з найнижчим рівнем життя і праці на селі. До II групи входить чотири райони з середнім рівнем сільського розвитку, і до III групи віднесено лише два райони, які характеризуються найкращими показниками якісного рівня розвитку сільської місцевості.

Порівнявши розраховані у табл. 1 і 2 інтегральні оцінки розвитку сільських територій і агроформувань в кожній групі (табл. 3) узагальнено ряд висновків.

Таблиця 3

Взаємозв'язок між інтегральними показниками розвитку сільських територій та агроформувань Івано-Франківської області*

Групи районів за інтегральним показником сільського розвитку	Кількість районів	Середній інтегральний показник сільського розвитку	Середній інтегральний показник розвитку агроформувань
I – до 0,865	5	0,718	1,049
II – 0,866 – 1,151	4	0,969	0,569
III – більше 1,152	2	1,359	1,380

* Розраховано за даними джерел: [1, 2, 3, 4].

По-перше, у III групі (табл. 3) зосереджено райони, у яких найвищі обидва інтегральні показники. Загалом, слід відзначити, що це два найбільш розвинені райони Івано-Франківської області. У Калуському – зосереджено потужні об'єкти хімічної промисловості, а у Тисменицькому – знаходяться відомі на всю країну підприємці з пошиття хутряних виробів. Тобто, враховуючи високі показники сільськогосподарського розвитку регіонів III групи, не можна применшувати ролі не аграрних виробництв у становленні цих сільських територій.

По-друге, до II групи районів увійшли чотири райони, у яких слабо розвинуте аграрне підприємництво, про що свідчить низький інтегральний показник – 0,569. Причиною цього, передусім, є те, що два райони – Долинський і Надвірнянський у більшості території вважаються гірськими, де ускладнене сільськогосподарське виробництво. Проте, ця ж причина зумовлює високу інтегральну оцінку сільського розвитку, що пов'язана з надходженням значних інвестицій у розвиток туристичної індустрії даної місцевості.

По-третє, до I групи (табл. 3) увійшли три райони (Городенківський, Рогатинський і Снятинський) сільськогосподарської орієнтації, що підтверджується високим інтегральним показником розвитку аграрних підприємств. Ці райони розташовані у рівнинній підзоні Івано-Франківської області, де зосереджено близько третини усіх агроформувань та сприятливі природнокліматичні умови для ведення сільського господарства.

Таким чином, досліджуючи наявність взаємозв'язку між розвитком аграрного підприємництва та сільським зростанням, безумовно, на основі даних табл. 1, 2 та 3 можна стверджувати про існування такої залежності. Водночас, очевидно, що вона не є великою, а значно суттєвіше впливає на розвиток сільських територій, залучення інвестицій.

Висновки. Таким чином проведене дослідження взаємозв'язку між становленням сільськогосподарських підприємств та сільським розвитком за допомогою інтегральних оцінок дало змогу узагальнити висновки:

1) існує прямий зв'язок між показниками розвитку агроформувань та сільським зростанням;

2) на даному етапі розвитку аграрно-економічних відносин на селі аграрні підприємства здійснюють позитивний, але не значний вплив на розвиток сільських територій;

3) у процесі аналізу виявлено фактор, що має найбільший (з виокремлених) вплив на розвиток села – це залучення інвестицій.

Отже, даним дослідженням підтверджено висунуту гіпотезу про сприяння сільськогосподарських підприємств у розвитку сільських територій.

Література

1. Основні показники господарсько-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств за 2007 р. (в розрізі районів). – Івано-Франківськ: Івано-Франківське обласне управління статистики, 2008. – 75 с.

2. Основні показники господарсько-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств за 2008 р. (в розрізі районів). – Івано-Франківськ: Івано-Франківське обласне управління статистики, 2009. – 75 с.

3. Основні показники господарсько-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств за 2009 р. (в розрізі районів). – Івано-Франківськ: Івано-Франківське обласне управління статистики, 2010. – 75 с.

4. Сільське господарство Івано-Франківщини – 2009. Статистичний зб. – Івано-Франківськ: Івано-Франківське обласне управління статистики, 2010. – 166с.

Summary

Jakubiv V.M.

*The Precarpathian National University named after Stefanyk
t. Ivano–Frankivsk*

AGRICULTURAL ENTERPRISES IN PROVIDING SUSTAINABLE GROWTH

In the article substantiated possibilities of indirect impact agricultural producers on process of rural areas development.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2011 р.